

การปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ: บทวิเคราะห์การปฏิรูป ประเทศด้วยทฤษฎีความเกี่ยวพัน

Revolution of Beef Consumption in Meiji Era of Japan: The Analysis of Japan Reformation via Linkage Theory

สุรสีห์ สมุทคุปต์¹

Surasri Smutkupt²

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ: บทวิเคราะห์การปฏิรูปประเทศด้วยทฤษฎีความเกี่ยวพันนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวอันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการบริโภคเนื้อวัว ตลอดจนแนวคิดและทัศนคติที่คนในสังคมมีต่อการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ ค.ศ. 1868-1912

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย และบันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาเรียบเรียงตามลำดับความสัมพันธ์เพื่อวิเคราะห์และอภิปรายผลภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) โดยผลการศึกษาพบว่า

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวขึ้นในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิคือการแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ทำให้ชาติตะวันตกเริ่ม

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมลติดต่อ: ssmutkupt@gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, 239 Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200 E-mail: ssmutkupt@gmail.com

หลังไหลเข้ามาติดต่อกันและมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศญี่ปุ่น อันเป็นปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อปัจจัยภายในประเทศญี่ปุ่น

ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวขึ้นในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิมี 3 ประการหลักคือ (1) การปฏิรูปเมจิ: การเปลี่ยนรูปรัฐไปสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ (2) การเคลื่อนไหวกลุ่มปัญญาชนในสมัยเมจิ และ (3) การเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกของจักรพรรดิเมจิ (Meiji Emperor) โดยทั้งสามปัจจัยส่งผลกระทบต่อทั้งปัจเจกบุคคล หน่วยงาน องค์กร ตลอดจนรัฐบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนวิถีชีวิต วัฒนธรรม แนวคิด และทัศนคติของคนในชาติ ซึ่งท้ายที่สุดนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการบริโภคเนื้อวัวของคนญี่ปุ่นในสมัยเมจิ

กล่าวได้ว่าการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจินั้น ไม่ใช่เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารธรรมดา ๆ เท่านั้น หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภค ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ของประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นเชิงอำนาจของผู้ที่บริโภค หรือผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อวัวอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: การปฏิรูปเมจิ, การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค, เนื้อวัว, ญี่ปุ่น

Abstract

This article is designed to examine a drastic change in Japanese diet by way of the introduction of beef consumption that resulted from social reform during the Meiji period (1868-1912). The objective is to study both the internal and external factors of Meiji Japan that contributed to the inroads of beef consumption to the wider population.

This article is a qualitative research, which comprises the collection of books, articles, textbooks, research papers, and other types of document regarding beef consumption, and the in-depth analysis of the collected data according to the ‘linkage politics’ and discussion.

The external factor of beef consumption among the Japanese is the spread of imperialism in the nineteenth century that led to a surge of western

immigration, resultant contacts and interactions with westerners, and the introduction of western consumerism to the Japanese society.

As for the internal factor in Meiji Japan, there are three main factors: (1) the Meiji Restoration, (2) the socio-political movement initiated by local intellectuals and (3) Meiji Emperor's acceptance of western culture. They altered the popular perception of beef consumption in the society.

The surge of beef consumption in the Meiji Japan not only contributed to a drastic change in the diet of the Japanese, but also the establishment of the 'civilized' state, and a change of the hierarchy of social classes in the Meiji Japan.

Keywords: Meiji Restoration, Changing of consumption Behaviour, Beef, Japan

1. ระเบียบวิธีวิจัยและกรอบแนวคิด

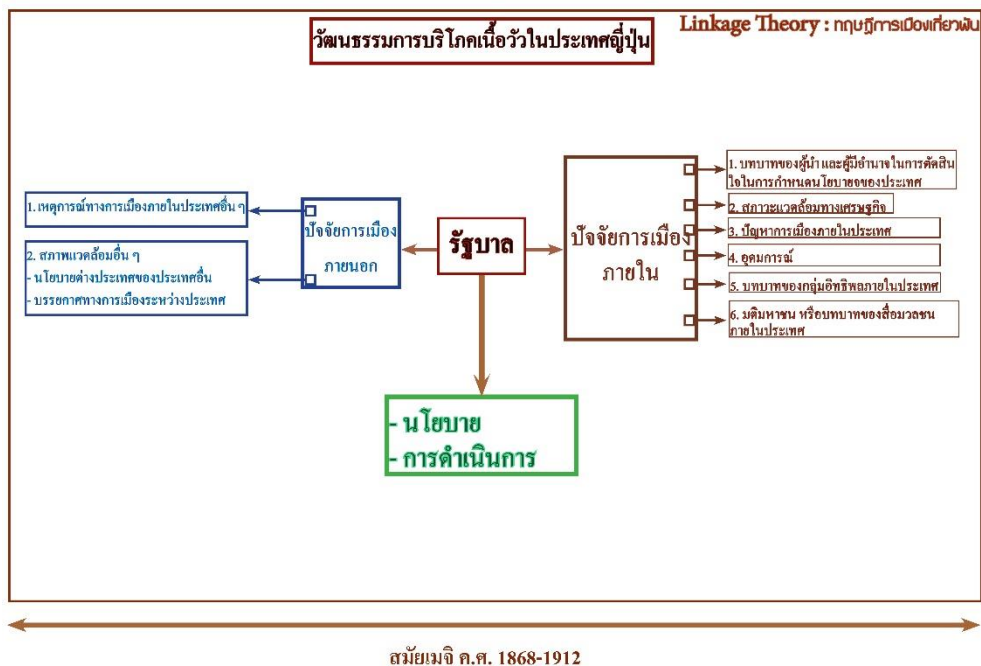
สำหรับการศึกษาเรื่องการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ: บทวิเคราะห์การปฏิรูปประเทศด้วยทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยมุ่งศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ให้ข้อมูลหรือคำอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น การปฏิรูปเมจิ วัฒนธรรมการบริโภคเนื้อวัวของคนญี่ปุ่น การรับวัฒนธรรมตะวันตกของญี่ปุ่น และรวมถึงการดำเนินการต่างๆ ของปัจเจกชน หน่วยงาน องค์กร ตลอดจนรัฐบาลที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการบริโภคเนื้อวัวในยุคเมจิปี ค.ศ. 1868-1912 เป็นหลักและอาจมีการอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุหรือผลสืบเนื่องบางประการ ในช่วงก่อนและหลังสมัยเมจิบ้างตามความเหมาะสมโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมและจำแนกข้อมูลไว้ดังนี้

(1) เอกสารชั้นต้นหรือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ บันทึกทางประวัติศาสตร์หรือบันทึกส่วนตัวที่ผู้เขียนได้บันทึกความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของตนเองในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาทิเช่น บันทึกของนายพล Henry Knollys บันทึกของมิชชันนารีชาวโปรตุเกส Joao Rodrigues และบันทึกของ Fukuzawa Yukichi จำนวน 3 เล่ม

(2) เอกสารชั้นรองหรือข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ ตำรา และเอกสารที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น การปฏิรูปเมจิ วัฒนธรรมการบริโภคเนื้อวัวของชาวญี่ปุ่น การเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกของชาวญี่ปุ่น จำนวน 39 เล่ม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย หรือหนังสือ ที่ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมดังกล่าวข้างต้นมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่โดยจะจำแนกออกเป็น 2 ส่วนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวพันคือ (1) สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยภายใน (2) สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นในสมัยเมจิที่ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวขึ้นภายในประเทศ จากนั้นจะทำการอภิปรายผลการศึกษาไปตามลำดับชั้นความสำคัญและความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันระหว่างแต่ละปัจจัยเพื่อตอบคำถามและสรุปผลการวิจัยโดยสามารถวาดเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา

จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น บทความนี้จะมุ่งอธิบายพฤติกรรมการดำเนินการหรือการกระทำหนึ่งๆ ของตัวแสดง (Actor) ต่างๆ ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีเกี่ยวพันที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ “เนื้อวัว” ในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) โดยแยกพิจารณาเป็นปัจจัยการเมืองภายใน (Domestic Politics) ซึ่งหมายถึงปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ซึ่งพิจารณาได้จาก (1) บทบาทของผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างประเทศ (2) สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (3) ปัญหาการเมืองภายในประเทศ (4) อุดมการณ์ (5) บทบาทของกลุ่มอิทธิพลภายในประเทศ (6) มติมหาชน และ บทบาทของสื่อมวลชนภายในประเทศและปัจจัยการเมืองระหว่างประเทศ (International Politics) ซึ่งหมายถึง (1) เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศอื่นๆ ซึ่งอาจจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศนั้นๆ (2) สภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศ ท่าทีหรือนโยบายต่างประเทศของประเทศอื่นๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในระยะเวลานั้นเพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยการเมืองภายในและภายนอกเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินการหรือการตัดสินใจของตัวแสดงต่างๆ และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคนเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นได้อย่างไร

2. ผลการวิจัย

การปฏิวัติการบริโภคนเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) นับเป็นการก้าวออกจากขอบเขตของวิถีปฏิบัติและข้อห้ามตามความเชื่อทางศาสนาจากสมัยเอโดะ (Edo) ไปสู่ยุคใหม่แห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโตเกียว (Tokyo) ที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนญี่ปุ่น อันหมายรวมไปถึงวัฒนธรรมการบริโภคด้วย กล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตไปสู่ความทันสมัยและมีความมั่งคั่งมากกว่าในอดีต

โดยจากการศึกษาพบว่า การปฏิวัติการบริโภคนเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือการแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ทำให้ชาติตะวันตกเริ่มหลั่งไหลเข้ามาติดต่อและมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการที่วัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกแพร่เข้ามาสู่ญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นได้มีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติภายหลังจากการดำเนินนโยบายปิดประเทศตนเองมาอย่างยาวนานกว่า 100 ปี ซึ่งส่งผลสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงอันเป็นปัจจัยภายในที่

สำคัญอีก 3 ประการได้แก่ (1) การปฏิรูปเมจิ: การเปลี่ยนรูปรัฐไปสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ (2) การเคลื่อนไหวกลุ่มปัญญาชนในสมัยเมจิ และ (3) การเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกของจักรพรรดิเมจิ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้สอดประสานกันในการผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเปลี่ยนรูปรัฐไปสู่ความทันสมัยและการเปลี่ยนความรู้สึกรักชาติและทัศนคติของผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการบริโภคเนื้อวัวอย่างมีนัยสำคัญ

2.1 ปัจจัยภายนอก: การแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งลัทธิจักรวรรดินิยมได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในทวีปเอเชีย โดยประเทศตะวันตกต้องการที่จะเข้ามายังประเทศญี่ปุ่นเพื่อทำการค้าแต่ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายปิดประเทศมาตั้งแต่ปีค.ศ. 1639 – 1854 หลายประเทศจึงไม่สามารถเข้ามาเจรจาการค้ากับญี่ปุ่นได้ โดยประเทศตะวันตกประเทศแรกที่สามารถเข้ามายังประเทศญี่ปุ่นได้ก็คือ สหรัฐอเมริกา โดยในปีค.ศ. 1853 กองทัพเรืออเมริกันนำโดยนายพลแมทธิว เพอร์รี ได้เดินทางมาปิดอ่าวที่เมืองเอโดะเพื่อขอทำสนธิสัญญาทางการค้าโดยในขณะนั้นสหรัฐอเมริกามีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเหนือกว่าญี่ปุ่นมากดังจะเห็นได้จากขนาดของเรือรบจำนวน 4 ลำที่นายพลแมทธิว เพอร์รีนำมาซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าเรือญี่ปุ่นถึงหกเท่าประกอบกับความแตกแยกวุ่นวายทางการเมืองในญี่ปุ่น ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงต้องยอมทำสนธิสัญญาคานะงะวะ (Kanagawa Treaty) กับสหรัฐอเมริกาซึ่งตามเนื้อหาของสนธิสัญญาญี่ปุ่นต้องยอมเปิดเมืองท่าสองแห่งคือ สะโกะตะเตะ (Hakodate) และชิโมดะ (Shimoda) ให้แก่สหรัฐฯ และหลังจากนั้นไม่นานประเทศตะวันตกอีกหลายประเทศอาทิเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ก็เริ่มเข้ามาขอทำสนธิสัญญาเช่นเดียวกัน

เมื่อชาวตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นนำได้เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยตามเมืองท่าของญี่ปุ่นก็ได้นำเข้าวัฒนธรรมการบริโภคของตนเองมาใช้ด้วยโดยเป็นที่รู้กันดีว่าชาวตะวันตกส่วนใหญ่รับประทานเนื้อสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อวัวเป็นอาหารหลักจึงเริ่มมีการนำเข้าเนื้อสัตว์จากต่างประเทศเข้ามาบริโภคในญี่ปุ่นอันเนื่องมาจากการที่ชาวญี่ปุ่นไม่นิยมบริโภคเนื้อสัตว์มาเป็นเวลานานทำให้การหาเนื้อสัตว์มารับประทานนั้นเป็นเรื่องยากประกอบกับการนำสัตว์เข้ามาในประเทศในขณะนั้นส่วนใหญ่นิยมนำมาในตอนที่ยังมีชีวิตและนำมาฆ่าและชำแหละในประเทศญี่ปุ่นทำให้คนญี่ปุ่นเริ่มมีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นจากความต้องการบริโภคเนื้อวัวของชาวตะวันตกที่เพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้

รัฐบาลเมจิจำเป็นต้องตั้งบริษัท “กิวบะ ไคฉะ” เพื่อขายเนื้อวัวและผลิตภัณฑ์จากนมวัวให้กับชาวต่างชาติชาวตะวันตกด้วย กล่าวได้ว่าการเข้ามาของชาติตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

2.2 ปัจจัยภายใน:

2.2.1 การปฏิรูปเมจิ: การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่

การเปิดประเทศญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (Meiji period) ค.ศ. 1868 - 1912 เป็นช่วงเวลาญี่ปุ่นต้องจัดความสัมพันธ์แบบใหม่กับประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกและประเทศอื่นๆ หลังจากการตัดขาดตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ มากกว่า 200 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าวญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากับลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตกที่กำลังคุกคามประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียจึงมีความจำเป็นต้องทำทุกวิถีทางให้รอดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชาติตะวันตกโดยพยายามพัฒนาและเปลี่ยนแปลงประเทศให้มีความก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมให้ทัดเทียมกับตะวันตกจนนำไปสู่การ “การปฏิรูปเมจิ” (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551, น. 37) ซึ่งด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์และทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลดังเช่นในปัจจุบันแล้ว อีกด้านหนึ่งการปฏิรูปเมจิยังเป็นการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินชีวิตของ “พลเมือง” ในรัฐญี่ปุ่นสมัยใหม่

กล่าวได้ว่าการปฏิรูปเมจิมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่นในทุกมิติให้มีความเจริญก้าวหน้าเทียบเท่าหรืออย่างน้อยได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่มีอารยะจากชาติตะวันตกในช่วงเวลานั้นโดยในการปฏิรูปเมจิรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายต่างๆ ภายใต้คำขวัญที่เรียกว่า “ฟุโคคุ เคียวเฮ” (Fukoku Kyohei) มีความหมายว่า “ประเทศที่ร่ำรวยและเข้มแข็ง (A rich and strong nation)” และ “บุนเม ไคเซ” (Bunmei Kaika) หมายถึง “ความมีอารยะและการเรืองปัญญา” ซึ่งเป็นคำขวัญที่ใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคนในประเทศเพื่อต่อสู้กับอำนาจของประเทศตะวันตกโดยสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่น ณ ช่วงเวลาดังกล่าวออกเป็น 3 ด้านหลักดังนี้ (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551, น. 38)

1) ด้านการปกครอง

รัฐบาลเมจิได้ยกเลิกการปกครองระบบ “บะคุฮัน” (Bakuhun) ซึ่งเป็นการปกครองที่ใช้มาตั้งแต่สมัยเอโดะ (Edo period 1603-1868) โดยเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจและ

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น (1) “บากุฟู” (Bakufu): การปกครองส่วนกลางซึ่งมี “โชกุน” (Shogun) เป็นผู้นำรัฐบาล มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองหลวงคือ เอโดะ (Edo) และ (2) “ฮัน (Han): การปกครองส่วนภูมิภาค” ซึ่งหมายถึงแคว้นที่อยู่ภายใต้การนำของเจ้าผู้ครองแคว้นที่มีอำนาจเด็ดขาดเรียกว่า “ไดเมียว” (Daimyo) ซึ่งในเวลาดังกล่าวมีจำนวนประมาณ 260 แคว้นทั่วญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ระหว่าง “โชกุน” และ “ไดเมียว” นั้น เป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์แนวดิ่ง โดย “ไดเมียว” จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและยอมรับอำนาจการปกครองของ “โชกุน” ซึ่ง “โชกุน” มีวิธีควบคุมความจงรักภักดีของ “ไดเมียว” ผ่านการใช้ระบบตัวประกันที่เรียกว่า “ซันกิน โคไท” (Sankin Kotai) ที่กำหนดให้ “ไดเมียว” ต้องส่งบุตรหรือภรรยาไปเป็นตัวประกันที่เมืองเอโดะ และแม้แต่ตัว “ไดเมียว” เองก็ต้องเดินทางไปรายงานตัวและพำนักรอยู่ที่เมืองเอโดะปีเว้นปีด้วยเช่นกัน ระบบฯ ดังกล่าวนอกจากจะเป็นการควบคุมและตรวจสอบความจงรักภักดีของเจ้าผู้ครองแคว้นแล้วยังเป็นการควบคุมฐานะทางเศรษฐกิจของ “ไดเมียว” ไม่ให้ร่ำรวยมากเกินไปเนื่องจาก “ไดเมียว” จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากแคว้นที่ตนเองปกครองไปยังเมืองเอโดะและยังต้องสร้างที่พักของตนเองทั้งสองแห่งด้วย

หลังจากที่รัฐบาลเมจิได้ยกเลิกการปกครองระบบ “บะคุฮัน” (Bakuhan) โดยรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางภายใต้การปกครองขององค์จักรพรรดิมีการแบ่งการปกครองออกเป็น “เค็น (Ken): จังหวัด” และ “ฟู (fu): มหานคร (urban prefectures) โดยในปี ค.ศ. 1871 รัฐบาลได้แบ่งเขตการบริหารทั่วประเทศออกเป็น 72 จังหวัด และ 3 มหานคร ผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลกลางและการปกครองในจังหวัดจะแบ่งย่อยๆ ออกไปเป็นเขตขนาดต่างๆ กัน นอกจากปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองแล้ว ในปี ค.ศ. 1889 รัฐบาลเมจิยังได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมจิซึ่งเป็นผลมาจากการรับอิทธิพลด้านการปกครองตามแบบตะวันตก กล่าวคือ ญี่ปุ่นรับรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการบริหารประเทศมาจากตะวันตกแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งอำนาจของจักรพรรดิซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของการปกครองมาตั้งแต่สมัยโบราณ

การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐไปอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ นอกจากการจัดอำนาจในการปกครองที่ทำให้รัฐบาลกลางกลับมามีอำนาจสูงสุดและขยายออกไปครอบคลุมทั่วพื้นที่ประเทศญี่ปุ่นอย่างแท้จริงแล้วยังเกิดการจัดความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “พลเมืองญี่ปุ่น” ขึ้นด้วยพร้อมกัน ซึ่งจากเดิมที่ “คน (ญี่ปุ่น)” ต้องสังกัดอยู่

ภายใต้พื้นที่หรือการควบคุมดูแลของไดเมียว (Daimyo) ก็ได้เปลี่ยนแปลงมาสู่การเป็น “พลเมือง” ที่สัมพันธ์อยู่กับรัฐบาลกลาง ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิแทน

ความเปลี่ยนแปลงการจัดความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิด “พลเมือง” ขึ้นนี้ ทำให้เกิดคำศัพท์ญี่ปุ่นที่แทนความหมาย “พลเมือง” ใหม่ขึ้นคือคำว่า “มินโซคุ” (Minzoku) พร้อมกับการสร้างคำที่หมายถึง “ชาติ” ขึ้นมาได้แก่คำว่า “โคะคุมิน” (Kokumin) การสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจการปกครองเช่นนี้ทำให้พลเมืองต้องจงรักภักดีต่อชาติและประมุขของชาติได้แก่องค์จักรพรรดิซึ่งก็ได้เกิดการสร้างประโยคที่มีความหมายว่า “จักรพรรดิจงเจริญ” ที่เรียกว่า “เท็นโนเฮกะ บันไซ” (Tenno Heika banzai) ขึ้นพร้อมกัน (Reitan, 2009, p. xii)

กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจเช่นนี้ทำให้การเคลื่อนไหวของปัญญาชนในเรื่องต่างๆ รวมทั้งในประเด็นหลักอันได้แก่ การปลุกเร้าให้ประชาชนหันมาบริโภคน้ำมันของพลเมืองมีพลังมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำให้สถาบันและองค์พระจักรพรรดิสามารถที่จะชักนำพลเมืองให้หันมาบริโภคน้ำมันได้อีกด้วยดังจะกล่าวในส่วนต่อไป กล่าวได้ว่านอกจากความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในการปรับเปลี่ยนระบบการปกครองหรือการสร้างกลไกการปกครองใหม่ๆ ของรัฐบาลเมจิแล้วรัฐยังได้มีส่วนในการสร้างวินัยให้แก่พลเมืองซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การเคลื่อนไหวณรงค์ของคนในสังคมประสบผลสำเร็จได้ยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคน้ำมัน

2) ด้านเศรษฐกิจ

ในสมัยเมจิมีการวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมโดยรัฐบาลได้ลงทุนในอุตสาหกรรมหนักเช่น อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค การคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งธนาคารเช่น ธนาคารญี่ปุ่น (Bank of Japan) ที่สนับสนุนเงินทุนให้แก่ประชาชนที่ต้องการลงทุนในธุรกิจหรือกิจการต่างๆ ด้วย นอกจากรัฐบาลแล้วเอกชนก็เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเบาเช่น อุตสาหกรรมทอผ้าซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประเทศญี่ปุ่นอย่างมหาศาลในสมัยเมจิและในปี ค.ศ. 1880 รัฐมนตรีกระทรวงการคลังได้ดำเนินนโยบายขยายกิจการอุตสาหกรรมบางประเภทให้แก่เอกชนและการที่เอกชนเริ่มเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมหนัก ก็ทำให้เกิดบริษัทสำคัญๆ หลายบริษัทเช่น บริษัทมิตซูชิซึ่งประกอบกิจการอยู่ต่อเรือ เหมืองทอง และเหมืองเงิน หรือบริษัทเดินเรือ N.Y.K (Nippon Yusen Kaisha) เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดสถาบันทางเศรษฐกิจที่

เรียกว่า “ไซบัตสึ” (Zaibatsu) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของบริษัทขนาดใหญ่หลายบริษัทมาร่วมมือกันดำเนินธุรกิจผ่านการเชื่อมโยงกันโดยระบบเครือญาติโดยในแต่ละบริษัทจะมีบริษัทขนาดย่อยในเครือข่ายจำนวนมากจนนำไปสู่การผูกขาดสินค้าบางประเภทกลุ่ม “ไซบัตสึ” จึงถือเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเจริญก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างมหาศาล

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากรัฐเป็นแรงผลักดันเบื้องต้นโดยเริ่มโอนถ่ายอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ให้แก่บริษัทเอกชน การดำเนินการเชื่อมต่อกันระหว่างรัฐและเอกชนเช่นนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันที่เข้มแข็งและทำให้บริษัทเอกชนยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตามเป้าประสงค์ของรัฐที่สำคัญได้แก่ บริษัทเอกชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างวินัยให้กับพลเมืองของรัฐ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ส่งผลทำให้เกิดการถ่ายโอนผู้คนเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมพร้อมกับการเกิดชนชั้นกลางที่สามารถขายทักษะตนเองในการทำมาหากินซึ่งส่งผลให้ต้องจัดระเบียบทางสังคมกันใหม่ ในด้านหนึ่งก็ทำให้เกิดการถกเถียงและสร้าง “จริยธรรม” สำหรับพลเมืองกันใหม่เพื่อทดแทนจริยธรรมแบบเดิม ในอีกด้านหนึ่งการขยายตัวชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ก็ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการบริโภคไปจากเดิมอย่างมาก ผู้เชี่ยวชาญด้านญี่ปุ่นศึกษาได้กล่าวไว้ว่าในช่วงเวลานี้เองที่เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลง “วิถีชีวิต” (Life Style) ของคนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก (Andressen, 2002, p. 85)

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมในสมัยเมจิมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ ในสมัยนี้อารยธรรมตะวันตกที่หลากหลายได้หลั่งไหลเข้ามาในญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสังคม การเมือง ความคิด เศรษฐกิจ หรือแม้แต่วัฒนธรรมการบริโภค ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งสิ้น โดยการเปลี่ยนแปลงสำคัญในสมัยเมจิที่ส่งผลต่อการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวมีสามประการหลักอันได้แก่ การยกเลิกชนชั้นในสังคม การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวตะวันตก และการปฏิเสธหลักการทางศาสนาเพื่อสถาปนารัฐฆราวาส

3.1) การยกเลิกชนชั้นของคนในสังคม

รัฐบาลเมจิได้มีความพยายามในการยกเลิกการแบ่งชนชั้นตามรูปแบบเดิมในสมัยเอโดะโดยเริ่มจากการยกเลิกการจ่ายเงินเบี้ยเลี้ยงและสิทธิพิเศษของชนชั้นซามูไรในปี ค.ศ. 1873 ซึ่งรัฐบาลต้องจ่ายเงินชดเชย (ในรูปแบบพันธบัตร) ในการเลิกจ้างซามูไรเป็นจำนวนมหาศาลสูงพอๆ กับรายจ่ายในการปรับปรุงประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1876 รัฐบาลก็ได้ประกาศห้ามซามูไรสะพายดาบซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุดของชนชั้นซามูไร การยกเลิกชนชั้นซามูไรก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินแก่ซามูไรและครอบครัวเป็นอย่างมากทำให้เกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนปลายของทศวรรษ 1870 ซึ่งสินค้าในประเทศมีราคาแพงจนทำให้อดีตซามูไรต้องนำพันธบัตรมาขายเพื่อนำเงินมาจุนเจือครอบครัว รวมไปถึงการหันมาประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ครู นักธุรกิจ พ่อค้า ตำรวจ และทหาร เป็นต้น (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551, น.46) การยกเลิกชนชั้นในสังคมเท่ากับการปลดปล่อยให้ประชาชนมีความเสมอภาคกันมากขึ้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพิงอยู่กับความสามารถส่วนตัวในการประกอบอาชีพมากขึ้นไม่สามารถที่จะใช้ฐานของกำเนิดหรือชนชั้นแบบเดิมได้อีกต่อไป

การสร้างรัฐสมัยใหม่ที่มีความเสมอภาคกันมากขึ้นเช่นนี้ก็ได้ส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวของการบริโภคมากขึ้นตามไปด้วยเพราะเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่คนจำนวนมากขึ้นต้องออกมาทำงานนอกบ้านก็ส่งผลทำให้เกิดการขยายอาหารกลางวันให้แก่กลุ่มคนกลุ่มใหม่นี้ ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่หลายแห่งได้เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองคนกลุ่มใหม่ที่มีขนาดใหญ่โตมากขึ้นนี้โดยมากจะถูกเรียกว่า “เฮียกกะ โชเต็น” (hyakka shoten) หรือ “เฮียกกะเต็น” (hyakkaten) ที่มีความหมายทำนองว่าร้านขายของที่มีเป็นร้อยอย่าง (hundred goods store) เช่น “ทาคาชิยามะ” (Takashimaya) “มัทซึยะ” (Matsuya) “มิทซึโคชิ” (Mitsukoshi) และ “ชิโรกิ” (Shiroki) เป็นต้น ต่อมาเมื่อเกิดการขยายตัวของแรงงานมากขึ้นก็เกิดห้างในระดับล่างลงมา ได้แก่ “ฮันชิน” (Hanshin) และ “คันคิว” (Kankyu) เป็นต้น โดยห้างสรรพสินค้าที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ล้วนแล้วแต่มีร้านอาหารเพื่อรองรับและตอบสนองต่อชนชั้นกลางซึ่งพึ่งพิงการบริโภคนอกบ้านมากขึ้น เมนูตามร้านอาหารต่างๆ จึงประกอบด้วยอาหารหลายประเภททั้งเป็นอาหารญี่ปุ่นเองและอาหารที่ปรับแต่งมาจากอาหารตะวันตก

การยกเลิกชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงรัฐมาสู่รัฐสมัยใหม่ที่ “พลเมือง” โดยทั่วไปมีความเสมอภาคกันมากเมื่อประกอบเข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดคนกลุ่มใหม่ใน

สังคมจึงได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการบริโภคอาหารอย่างลึกซึ้งเพราะความสามารถในการซื้อหาอาหารมาบริโภคเริ่มมีความใกล้เคียงกันและเมื่อรัฐได้พึงหลายกรอบคิดทางศาสนาที่ห้ามการบริโภคเนื้อลงไปที่ทำให้การขยายตัวของบริโภคเนื้อเกิดขึ้นและแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

3.2) การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวตะวันตก

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวตะวันตกในเขตเมืองท่าของญี่ปุ่นในสมัยเมจิก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคเนื้อวัวด้วยเช่นกัน โดยชาวตะวันตกที่เข้าไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมหรือดินแดนกึ่งอาณานิคมของตนเอง ส่วนใหญ่จะพยายามรักษาวินัยธรรมการบริโภคของตนเองไว้ ดังนั้นด้วยความที่ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์มากกว่าทศวรรษ อีกทั้งเนื้อสัตว์ที่รับประทานกันก็มาจากการล่าเท่านั้นทำให้ชาวตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งอเมริกันและอังกฤษประสบปัญหาในการหาเนื้อสัตว์ในการบริโภคเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ในกลุ่มชาวตะวันตกยังเป็นที่รู้กันว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เป็นตัวกำหนดสถานภาพและลำดับชั้นของคนซึ่งจะมีเพียงชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงเท่านั้นที่จะสามารถหาเนื้อสัตว์มาบริโภคได้อย่างสม่ำเสมอ (Cwiertka, 2006, p. 29) ชาวตะวันตกที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูงจึงจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าเนื้อสัตว์จากต่างประเทศซึ่งเมืองหลักที่ส่งเนื้อสัตว์เข้ามายังญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าวคือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) อย่างไรก็ตามเนื่องจากเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมแช่แข็งและการบรรจุภัณฑ์ในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่เจริญก้าวหน้ามากนักทำให้การขนส่งเนื้อสัตว์เข้ามาขายในประเทศญี่ปุ่นเป็นไปได้ในลักษณะการส่งสัตว์เข้ามาแบบยังมีชีวิตและจะนำมาฆ่าหรือชำแหละกันภายในประเทศ

การฆ่าและชำแหละสัตว์ของชาวตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน และดัตช์ได้รับความนิยมอย่างมากจากชาวญี่ปุ่นโดยถูกหยิบยกไปกล่าวถึงหรือตีพิมพ์เผยแพร่ในสื่อมากมายหลายชนิดเช่น ภาพพิมพ์ไม้ หนังสือ นวนิยาย หรือบทความต่างๆ ทำให้คนญี่ปุ่นเริ่มมีโอกาสรู้และสัมผัสถึงวัฒนธรรม “ต่างชาติ” อย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นแม้ว่ากระแสความคิดต่อต้านการรับประทานเนื้อสัตว์จะยังคงมีอยู่ในช่วงแรกแต่ด้วยอัตราการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวตะวันตกตามเมืองท่าที่เพิ่มสูงมากขึ้นทำให้จำนวนคนญี่ปุ่นที่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับชาวตะวันตกเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยจึงเป็น

ช่องทางที่ทำให้คนญี่ปุ่นทุกๆ ไปมีโอกาสดูสัมผัสกับวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสัตว์ของชาวตะวันตกมากขึ้น

จากความต้องการบริโภคเนื้อวัวของชาวตะวันตกที่เพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ในปี ค.ศ. 1869 รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังจำเป็นต้องจัดตั้งบริษัทที่ชื่อว่า “กิวบะ ไคชะ” (Gyuba Kaisha) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ผลิตและขายเนื้อวัวและผลิตภัณฑ์จากนมวัวชนิดอื่นๆ ให้แก่ชาวต่างชาติโดยได้รับสิทธิขาดในการฆ่าและชำแหละวัวในเขตเมืองหลวง (โตเกียว) อีกทั้งยังเป็นผู้ที่จัดส่งเนื้อวัวให้แก่ร้านค้าเนื้อต่างๆ ด้วย (Mowat, 2009, p. 44) แม้ว่าบริษัทกิวบะ ไคชะ จะเปิดทำการได้เพียง 1 ปีและต้องปิดตัวลงเนื่องจากการไม่สามารถควบคุมคุณภาพเนื้อสัตว์และไม่สามารถทำการตลาดได้อย่างที่ตั้งเป้าไว้ แต่กล่าวได้ว่ารัฐบาลเมจิก็เริ่มเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการส่งเสริมให้คนหันมาบริโภคเนื้อวัวแล้ว (Ishige, 2014, p. 148)

3.3) การปฏิเสหหลักการทางศาสนาเพื่อสถาปนารัฐฆราวาส (Secular State)

จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านบริโภคเนื้อสัตว์ ได้แก่ การปฏิเสหหลักการทางศาสนาเพื่อสถาปนารัฐฆราวาสทำให้ญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิมห้ามและไม่ส่งเสริมให้ประชาชนของตนเองบริโภคเนื้อวัวมายาวนานกว่า 1,000 ปี หันมาส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคเนื้อวัว

ภายใต้การปฏิรูปเมจิกระบวนการหนึ่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการเพื่อการพัฒนาประเทศ ก็คือการพยายามล้มล้างอำนาจการปกครองเก่าในระบบโชกุนที่มีมาตั้งแต่สมัยเอโดะซึ่งรวมถึงอำนาจของพุทธศาสนาที่ครอบงำระบบการเมืองและความเชื่อของคนในสังคมญี่ปุ่นด้วย ในปี ค.ศ. 1869 รัฐบาลเมจิได้ดำเนินนโยบายที่เรียกว่า “ไฮบุทซึ คิชากุ” (Haibutsu Kishaku) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการล้มล้างอำนาจของพุทธศาสนาในประเทศโดยได้มีการรื้อถอนวัดวาอารามหลายแห่งและบังคับให้พระสงฆ์หรือแม่ชีต้องลาสิกขา (สึก) และกลับไปใช้ชีวิตแบบฆราวาสตามปกติ (Nishijima, 1997, p. 15) รัฐบาลเมจิเชื่อว่าการล้มล้างอำนาจของพุทธศาสนาจะเป็นการทำลายข้อห้าม (Taboo) ทางความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีต อาทิเช่น การห้ามบริโภคเนื้อวัวซึ่งรัฐบาลมองว่าเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาคนในชาติให้ไปสู่ความมีอารยะ (civilization) ตามแบบชาติตะวันตก (Ishige, 2014, p. 147) ความพยายามในการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้เริ่มเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายที่ชื่อว่า “นิคุจิกิ ซะไต” (Nikujiki Saitai Law) ในปี ค.ศ. 1872 ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญคือการอนุญาตให้นักบวชในศาสนาพุทธสามารถแต่งงานและรับประทานเนื้อวัวได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวข้ามและหลุดพ้นจากอิทธิพลของศาสนาของคนญี่ปุ่นในสมัยเมจิอย่างชัดเจน

2.2.2 การเคลื่อนไหวของกลุ่มปัญญาชน

การปฏิเสหหลักการทางศาสนาเพื่อสถาปนารัฐฆราวาสไม่ได้เกิดขึ้นจากรัฐเพียงด้านเดียวเพราะภายใต้กระบวนการการปฏิรูปเมจินั้นมีพลังทางสังคมอีกด้านหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญคือ การเคลื่อนไหวจากกลุ่มปัญญาชนโดยปัญญาชนเหล่านี้เข้ามาเป็นแรงผลักดันในการสร้างรัฐสมัยใหม่โดยใช้การบริโภคเนื้อวัวเป็นฐานในการคิดและร่วมกับรัฐในการปฏิเสหหลักการทางศาสนาด้วย กล่าวคือรัฐบาลเมจิเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนหันมาบริโภคเนื้อวัวโดยอาศัยการสนับสนุนให้มีการทำอุตสาหกรรมด้านการปศุสัตว์ การพยายามจำกัดการค้าและการนำเข้าเนื้อสัตว์ในญี่ปุ่น ในขณะที่กลุ่มปัญญาชนเข้ามาช่วยรัฐในการทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดของคนในสังคมซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 1 Fukuzawa Yukichi

ที่มา: Potteau, 2016

ฟูกุซาวา ยูคิจิ (Fukuzawa Yukichi) นักปราชญ์คนสำคัญของสังคมปัญญาชนญี่ปุ่นในสมัยเมจิซึ่งต่อมาได้มีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนการศึกษาแผนใหม่และเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเคโอ (Keio University) ฟูกุซาวา ยูคิจิและปัญญาชนจำนวนมากได้ยอมรับในกรอบความคิดเรื่อง “ความมีอารยะ” (Bunmei Kaika : Civilization) และมองเห็นถึงความแตกต่างทางความก้าวหน้าระหว่างญี่ปุ่นกับชาติตะวันตกในเวลานั้นซึ่งญี่ปุ่นจำเป็นต้องก้าวไปข้างหน้าเพื่อพัฒนาตนเองให้ทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจ นอกจากนี้ ฟูกุซาวา ยูคิจิ ยังมีบทบาทสำคัญในการถกเถียงและสร้างหลักจริยธรรมที่ปฏิเสหหลักการทางศาสนาแบบเดิมโดย

เขาได้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียงเรื่อง “An Outline of a Theory of Civilization” ที่เน้นให้คนมองเห็นและตระหนักถึงความแตกต่างของการพัฒนาไปสู่ความมีอารยะและมองว่าญี่ปุ่นยังคงล่าหลังอยู่ในลำดับล่างๆ ของการมีอารยธรรมเมื่อเทียบกับสังคมของประเทศอื่นๆ (Yukiji, 1973, pp. 142-159)

นอกจากความพยายามที่จะกระตุ้นให้คนในสังคมตระหนักและรับรู้ว่าคุณีปุ่นยังอยู่ในขั้นต้นของความมีอารยะ ฟุคุชว่า ยูคิจิ ยังได้ร่วมกับกลุ่มปัญญาชนกลุ่มหนึ่งสร้าง “จริยธรรมของสังคม” ขึ้นมาโดยการร่วมกันประนามการใช้ศาสนาเป็นหลักจริยธรรมแบบเดิมโดยกล่าวเน้นว่าการยึดหลักคิดทางศาสนาแบบเดิมในการดำเนินชีวิตนั้นเป็นเรื่องของความโง่เขลา เขาได้เขียนกระตุ้นในเรื่องนี้ไว้ว่า “จริยธรรมที่เกิดจากความไม่รู้มีค่าเท่ากับ ‘การไม่มีจริยธรรม’ (Ignorant morality is equivalent to no morality) (Reitan, 2009, p. 11) โดยในช่วงแรกของการปฏิรูปเมจิปัญญาชนจำนวนมากได้สร้างงานเขียนเพื่อที่จะสร้าง “จริยธรรม” ชุดใหม่ที่ไม่ได้วางอยู่บนหลักการของศาสนา อาทิเช่น A New Theory of Ethics โดย Inoue Tetsujiro หรือ On Japanese Morality โดย Nishimura Shigeki งานและข้อถกเถียงของปัญญาชนกลุ่มนี้ได้เปิดทางให้แก่การสร้างรัฐสมัยใหม่ที่ขจัดศาสนาออกจากอำนาจทางการเมืองและอำนาจในการกำกับพฤติกรรมของผู้คนไปโดยสิ้นเชิงซึ่งมีผลทำให้เกิดความกล้าขึ้นในสังคมที่จะหันมาบริโภคนื้อเพราะไม่ขัดต่อศาสนาอีกต่อไป

นอกจากนี้ ฟุคุชว่า ยูคิจิ ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งที่เน้นการบริโภคเนื้ออย่างสำคัญเรื่อง “ทฤษฎีว่าด้วยการกินเนื้อ” (A Theory of Meat Eating) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมหันมาบริโภคนื้อสัตว์โดยให้เหตุผลว่าการที่ชาวตะวันตกมีสภาพร่างกายและความสามารถทางกายภาพเหนือกว่าชาวญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัดเกิดจากการที่พวกเขาบริโภคเนื้อสัตว์เป็นจำนวนมากในแทบจะทุกมื้ออาหาร ดังนั้นหากชาวญี่ปุ่นหันมารับประทานอาหารแบบเดียวกับชาวตะวันตกชาวญี่ปุ่นก็จะสามารถพัฒนาร่างกายให้ใหญ่โตได้เช่นเดียวกัน ฟุคุชว่า กล่าวโจมตีกลุ่มนักคิดนักวิชาการหัวเก่าที่ปฏิเสธการกินเนื้อว่า “มีหลายคนที่ยึดติดไปเองว่าการกินเนื้อเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและมองว่าเป็นวิถีปฏิบัติที่น่าขยะแขยงขัดกับประเพณีดั้งเดิมอันดีงามที่ยึดถือปฏิบัติกันมาหลายพันปีซึ่งแนวคิดแบบนี้เป็นของพวกที่ไร้การศึกษา เขาปัญญาซึ่งไม่ได้เข้าใจถึงกลไกตามธรรมชาติของร่างกายมนุษย์แม้แต่น้อย” (Reitan, 2009, p. 16)

กล่าวได้ว่ากลุ่มปัญญาชนญี่ปุ่นในสมัยเมจิมีการรับเอาแนวคิดตะวันตกมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ด้านวิทยาศาสตร์ ในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งส่วนใหญ่ให้ข้อมูลที่สอดคล้องไปในทางเดียวกัน

ว่าเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบสำคัญในอาหารที่จะช่วยพัฒนาการด้านการเจริญเติบโตสุขภาพและความแข็งแรง (Finlay, 1995, pp. 50-51) ประกอบกับอิทธิพลของแนวคิดสังคมแบบดาร์วิน (Social Darwinism) ซึ่งถกเถียงกันในเรื่องความแตกต่างของเชื้อชาติและนำมาสู่ข้อสรุปที่ว่าลักษณะทางกายภาพที่เข้มแข็งของชาวตะวันตกเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่าทางเชื้อชาติ (Cwiertka, 2006, p. 33) ซึ่งเมื่อกลุ่มปัญญาชนในสมัยเมจิรับเอาแนวความคิดเช่นนี้มาทำให้พวกเขามองว่าเนื้อสัตว์ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรงแต่เปรียบเสมือนสิ่งที่จะช่วยเพิ่มพูนปัญญา ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ทางจิตใจอีกด้วย โดยปรากฏการณ์ที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวคือ คำกล่าวของนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษที่ชื่อว่า Edwin Lankester ในการบรรยายปี ค.ศ. 1860 ว่าชนชาติที่รับประทานเนื้อสัตว์เป็นอาหารถือเป็นชนชาติที่แข็งแรง กระฉับกระเฉง มีศีลธรรม และมีภูมิปัญญาสูงสุดในมนุษยชาติ นอกจากนี้พ่อครัวชาวอเมริกันที่ชื่อ Sara Hale ก็ได้แสดงความเห็นในทำนองเดียวกันที่ว่าภาษาอังกฤษเข้าไปยึดครองอินเดียได้สำเร็จพิสูจน์ให้เห็นว่าคนที่กินเนื้อเหนือกว่าการเมืองโลก (Finlay, 1995, p. 48)

กระแสความนิยมด้านการบริโภคเนื้อวัวและแนวคิดเรื่องคุณประโยชน์ต่างๆ ของการบริโภคเนื้อสัตว์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในกลุ่มข้าราชการ ปัญญาชน และนักปฏิรูปทำให้วัฒนธรรมการบริโภคเนื้อเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเมืองญี่ปุ่นสมัยเมจิ ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการล้มล้างความเชื่อเรื่องการห้ามไม่ให้บริโภคเนื้อสัตว์ยังเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับคำปฏิญาณ 5 ประการ (Five-Article Oath) ของจักรพรรดิเมจิใน 2 ข้อสุดท้ายที่กล่าวว่า ‘วัฒนธรรมอันชั่วร้ายและล้าสมัยในอดีตจะต้องถูกลบล้าง’ และ ‘ต้องแสวงหาความรู้จากทั่วทุกมุมโลกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศ’ (Gordon, 2003, pp. 78-79)

สภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระแสความนิยมในการรับประทานเนื้อวัวในกลุ่มชาวญี่ปุ่นหัวก้าวหน้าเริ่มพัฒนาไปอย่างรวดเร็วโดยในช่วงปี ค.ศ. 1868-1869 มีเมนูอาหารเกี่ยวกับเนื้อวัวที่ได้รับความนิยมในชุมชนเมืองคือ “กินาเบะ” (Gyunabe) สตูว์เนื้อวัวตุ๋นกับซุชิโสะและซอสถั่วเหลืองซึ่งกลายมาเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมการบริโภคของคนในสังคมเมือง แม้ว่าในช่วงแรกๆ นั้นคนทั่วไปที่เริ่มหันมารับประทานสตูว์เนื้อวัวส่วนใหญ่จะเป็นพวกอันธพาลหรือพวกที่ชอบทำตัวแปลกแยกจากสังคมที่ชอบโอ้อวดว่าตนเองกินเนื้อวัว (Ishige, 2014, p. 150) แต่ก็ถือได้ว่าการบริโภคเนื้อวัวได้เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของผู้คนญี่ปุ่นแล้ว

กระแสนิยมการบริโภคกิวนาเบะนั้นซึ่งเดิมเคยอิงอยู่กับพื้นฐานเรื่อง ‘การกินเพื่อเป็นยา’ ซึ่งเชื่อว่าการรับประทานเนื้อสัตว์นั้นมีประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายประกอบกับการที่ผู้คนเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับชาวตะวันตกมากขึ้นทำให้การบริโภคเนื้อวัวซึ่งเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของชาวตะวันตกดูเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และดึงดูดชาวญี่ปุ่นมากขึ้นไปด้วยพร้อมกันและเมื่อความนิยมในการรับประทานกิวนาเบะเพิ่มสูงมากขึ้นก็ส่งผลให้อุตสาหการบริโภคเนื้อวัวในโตเกียวเพิ่มขึ้นจากเดิม 1.5 ตัว/คน ในปี ค.ศ. 1868 เป็น 20 ตัว/คน ในปี ค.ศ. 1873 (Cwierka, 2006, p. 33) และในช่วงปลายทศวรรษ 1870 ในเมืองโตเกียวก็มีบริษัทห้างร้านกว่าห้าร้อยแห่งที่มีเมนูกิวนาเบะให้บริการ (Ishige, 2014, p. 151)

ในปี ค.ศ. 1871 ผู้เขียนบทละครที่ชื่อ Kanagaki Robun (1829 - 1894) ได้แต่งหนังสือที่ชื่อ “อาคุระนาเบะ” (Aguranabe) (นังล่อมหม้อสุกี้) ซึ่งมีเนื้อหาเสียดสีวัฒนธรรมกระแสนิยมสมัยใหม่ในญี่ปุ่นสมัยเมจิ ซึ่ง John Mertz ได้วิเคราะห์หนังสือเล่มดังกล่าวและสรุปใจความสำคัญไว้ว่าการรับประทานเนื้อวัวในญี่ปุ่น ณ ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นั้นแสดงถึง ‘การก้าวออกจากขอบเขตของวิถีปฏิบัติและความเชื่อตามกรอบของสังคมซึ่งมีมาตั้งแต่สมัย Edo ไปสู่ยุคใหม่แห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของ “Tokyo” (Mertz, 2003) John Mertz ยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการรับประทานเนื้อวัวมีบทบาทสำคัญในการสลายโครงสร้างตามลำดับชั้นทางสังคมในสมัย Tokugawa และช่วยเปิดโลกสมัยใหม่สู่คนธรรมดาสามัญในญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากบทพูดของตัวละครตัวหนึ่ง ซึ่งหลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งกล่าวว่า

ขอโทษทีเถอะครับ ผมอยากจะบอกว่า เนื้อวัว เป็นเนื้อที่มีรสชาติยอดเยี่ยมที่สุด มิใช่หรือ เมื่อคุณได้ลิ้มลองและคุ้นชินกับรสชาติของมันแล้วละก็ คุณจะไม่หันกลับไปรับประทานเนื้อกวาง หรือเนื้อหมีป่าอีกเลย ผมละสงสัยจริง ๆ ว่า ทำไมพวกเราไม่เคยรับประทานสิ่งที่รสชาติดีขนาดนี้มาก่อน ... พวกเราควรรู้สึกสำนึกและขอบคุณที่แม้แต่คนอย่างเรา ก็สามารถที่จะกินเนื้อวัวได้แล้ว ต้องขอบคุณที่ญี่ปุ่นมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศให้กลายเป็นเมืองที่มีอารยธรรมอย่างแน่นหนา แน่นนอนว่ายังมีพวกหัวทิบบ้านนอก บางคนที่ยังหลงเชื่อเรื่องมงายและคิดว่า การกินเนื้อสัตว์จะทำให้ตนเองแปดเปื้อน มีมลทิน จนไม่สามารถที่จะสวดอ้อนวอนต่อพระพุทธเจ้าหรือเทพเจ้าได้อีก ความเชื่อเหลวไหลพรรคนั้นแสดงให้เห็นว่าพวกเขาไม่เข้าใจถึงหลักความเป็นจริงของธรรมชาติ ... ในตะวันตก พวกเขารู้

ความเชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติ วิถีปฏิบัติของเขาอยู่เป็นหลักของ
วิทยาศาสตร์และนั่นทำให้พวกเขาสามารถประดิษฐ์คิดค้น
เครื่องจักรไอน้ำ หรือเรือกลไฟ ที่แสนวิเศษได้ (Keene, 1956, p.
32)

ความนิยมการบริโภคเนื้อวัวได้เริ่มขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง พร้อมกับการทำให้
การกินเนื้อวัวมีความหมายถึงความมั่งคั่งมากขึ้นดังที่ปรากฏในชื่อของอาหารชนิดหนึ่งว่า
“ไคชะ ดงบুরิ” (Kaika Donburi) (Civilized rice in a bowl ; civilized because the rice
was topped with meat) ที่เรียกว่ามีชิวิไลซ์ก็เพราะมีเนื้อวางอยู่ด้านบนข้าวนั่นเอง (Reitan,
2009, p. 8)

2.2.3 การเปิดรับวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อวัวของจักรพรรดิเมจิ

ดังที่ได้อภิปรายไว้ข้างต้นว่าในสมัยเมจิเริ่มมีกระบวนการที่พยายามจะจัดระบบอำนาจ
ใหม่โดยการคืนอำนาจการปกครองประเทศให้กับจักรพรรดิโดยจักรพรรดิเริ่มถูกสร้างให้
กลายเป็นศูนย์กลางและที่ยึดโยงของคนในประเทศซึ่งกระบวนการนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จัก
พรรดิเมจิต้องเปิดรับแนวคิดความมั่งคั่งร่ำรวยตามแบบตะวันตกเพื่อเป็นจุดยืนในการแสดง
อำนาจของตนที่จะพร้อมจะเป็นผู้นำรัฐไปสู่การปกครองสมัยใหม่ โดยในปี ค.ศ. 1872 ภายหลัง
จากการประกาศใช้กฎหมายนิคจิไก ไชไต จักรพรรดิเมจิ (Emperor Meiji) ได้มีการออกประกาศ
แถลงการณ์สู่สาธารณะชนว่าภายในพระราชวังก็มีการบริโภคเนื้อสัตว์และพระองค์เองก็เสวยทั้ง
เนื้อวัวและเนื้อแกะอยู่เป็นประจำ (Cwiertka, 2006, p. 24) เหตุการณ์นี้จึงเป็นจุดเปลี่ยนครั้ง
สำคัญที่ทำให้สถานภาพของเนื้อวัวและผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป
อย่างชัดเจน

กล่าวได้ว่าการรับเอาวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสัตว์ของจักรพรรดิเมจิเป็นการกระทำ
เชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญซึ่งแสดงถึงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่นเพื่อพัฒนาไปสู่
ความเท่าเทียมกับประเทศตะวันตก ในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงให้ประเทศตะวันตกเห็นถึง
ความเป็นผู้นำของจักรพรรดิที่มีแนวคิดก้าวหน้าแบบสมัยใหม่ที่พร้อมจะนำพาประเทศไปสู่ความ
มั่งคั่งได้ซึ่งการเปิดรับการบริโภคเนื้อวัวโดยจักรพรรดิสามารถพิจารณาได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 : ภาพจักรพรรดิเมจิ มุทซุชิโตะ (Mutsuhito, Meiji Tenno)
ที่มา: Library of Congress, 2016

ภาพที่ 3: ภาพโรงแรมซีคิจิ ค.ศ. 1910 (Hotel Seiyoken, Tsukiji)
ที่มา: Sundberg, 2014-2016

ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1871 รัฐบาลญี่ปุ่นมีการจัดงานเลี้ยงเฉลิมฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระจักรพรรดิเมจิโดยมีการเชิญบุคลากร เจ้าหน้าที่และบุคคลสำคัญชาวต่างประเทศที่พำนักอยู่ในประเทศญี่ปุ่นมาร่วมงานเลี้ยงรับประทานอาหารค่ำพร้อมกันโดยโรงแรมซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบในการจัดงานเลี้ยงในครั้งนี้คือ Hotel des Colonies หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ โรงแรม “ซีคิจิ” (Tsukiji หรือ โรงแรม “เยโดะ” (Yedo) ในอดีตโรงแรม Hotel des Colonies บริหารงานโดยชาวฝรั่งเศสชื่อ Monsieur Ruel และเป็นโรงแรมสไตล์ตะวันตกเพียงแห่งเดียวในกรุงโตเกียวในขณะนั้นซึ่งมีชื่อเสียงในการทำอาหารฝรั่งเศสที่มีความพิถีพิถันทั้งในขั้นตอนการจัดหา จัดเตรียม และคัดสรรวัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีอีกทั้งยังมีพ่อครัวมืออาชีพชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ประกอบอาหาร (Cwierka, 2006, p. 13) โดยในช่วงศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นนิยมใช้อาหารฝรั่งเศสในการจัดงานพิธีการหรืองานเลี้ยงต้อนรับทางการทูตเป็นหลักและวัตถุดิบในอาหารจานหลัก (Entree) มีการใช้เนื้อวัวเป็นส่วนประกอบ

รายการอาหารในงานเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพ (ภาษาฝรั่งเศส) (Cwierka, 2006, p. 13)

POTAGE

Puree de crevettes a la Bisque

RELEVÉ

Bouchees Saumon a la Genevoise

HORS D'OEUVRE

Bouchees a la Bechamel

ENTREES

Roast beef au madere

Tendrons de chevreuil a' la Poirade

Canelons de volaille au Supreme

LEGUMES

Petits pois a l'Anglaise

Celeri au Jus

ROTIS

Pate de gibier Truffe

Salantine en belle rue

Sigot de mouton Roti

Chapous Truffes

ENTREMETS

Pudding a la Diplomate

Macedoine de fruit au kirch

Nougat Monte

DESSERT ASSORTI

ในอดีตเมื่อครั้งที่มีการย้ายเมืองหลวงของญี่ปุ่นจากเกียวโตมาสู่โตเกียวในปี ค.ศ. 1868 โรงแรมซิดิจิกิเคยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการจัดงานเลี้ยงสไตล์ยุโรปให้แก่สำนักพระราชวังอยู่เป็นประจำ กล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้นโรงแรมซิดิจินับเป็นโรงแรมที่ให้บริการอาหารตะวันตกเพียงแห่งเดียวที่เป็นที่มียี่ห้อเสียงและเป็นที่นิยมรับมากที่สุดไนโตเกียว

พิธีการเลี้ยงฉลองวันพระราชสมภพของพระจักรพรรดิที่มีการเชิญเจ้าหน้าที่ชาวต่างประเทศด้านการทูตมาร่วมรับประทานอาหารค่ำกันนี้เริ่มมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1869 ซึ่งก่อนที่พระราชวังไนโตเกียวจะสร้างเสร็จในปี ค.ศ. 1888 พิธีการฯ จะจัดขึ้นที่ “เอ็นเรียวกัง”

(Enryokan) ซึ่งเป็นบ้านพักรับรองที่ตั้งอยู่ในพระราชวัง Hama Detached Palace ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้รับรองขุนนางจากสก็อตแลนด์โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1872 โรงแรม Tsukiji ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิธีการและงานเลี้ยงแบบตะวันตกให้แก่สำนักพระราชวังและยังเป็นโรงแรมชั้นสูงสไตล์ตะวันตกแห่งแรกที่ชาวญี่ปุ่นเป็นเจ้าของโดยผู้ที่เป็นเจ้าของโรงแรมดังกล่าวคือ Katamura Shigetake ผู้ซึ่งเคยเป็นข้ารับใช้ของ Iwakura Tomomi (1825-1883) ขุนนางและนักการเมืองชั้นสูงในสมัยดังกล่าว (Cwierka, 2006, p. 14)

อาจกล่าวได้ว่างานเลี้ยงเฉลิมฉลองฯ ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1871 นั้น จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่การทูตชาวตะวันตก อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้แสดงถึงนัยสำคัญ 2 ประการที่แสดงถึงอิทธิพลและความเกี่ยวข้องของสัมพันธไมตรีซึ่งวัฒนธรรมอาหารตะวันตกเริ่มส่งผลต่อการเมืองญี่ปุ่นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ของญี่ปุ่นคือ

(1) การนำเอาวัฒนธรรมการรับประทานอาหารค่ำแบบตะวันตกที่มีเนื้อวัวเป็นส่วนประกอบหลักมาใช้ในโอกาสหรือพิธีการทางการทูตรวมถึงพิธีเฉลิมฉลองต่างๆ ของประเทศเริ่มกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงถึงอำนาจทางการเมืองในระบอบการปกครองสมัยใหม่ กล่าวคือการจัดงานเลี้ยงแบบตะวันตกถูกออกแบบเพื่อให้ขุนนางหรือบุคคลชั้นสูงจากชาติตะวันตกเกิดความพึงพอใจในความสามารถของญี่ปุ่นในการรับเอาวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติแบบตะวันตกซึ่งถือว่ามีความเจริญก้าวหน้ามากกว่ามาใช้ในประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงอำนาจของรัฐบาลญี่ปุ่นผ่านการยึดโยงกับ “ตะวันตก” ด้วย

(2) ในปี ค.ศ. 1871 ถือเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นพยายามหามาตรการหรือวิธีดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนภาพลักษณ์จักรพรรดิให้กลายเป็นผู้ปกครองแบบสมัยใหม่และปรับเปลี่ยนญี่ปุ่นไปสู่ความเป็นประเทศที่ทันสมัยและโดยการที่กำหนดให้วันพระราชสมภพของจักรพรรดิเป็นวันหยุดประจำชาติโดยมีการเฉลิมฉลองด้วยงานเลี้ยงแบบตะวันตกนั้นแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมตะวันตกถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับสถานะของผู้นำประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าว

พิธีการเฉลิมฉลองวันพระราชสมภพของพระจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1871 นั้น เกิดขึ้นโดยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น นั่นคือการก่อรัฐประหารโดยซามูไรจากแคว้นทางตอนใต้และตะวันตก ในปี ค.ศ. 1868 ซึ่งร่วมมือกันเข้ายึดพระราชวังในเกียวโตเพื่อทรงอำนาจให้แก่พระจักรพรรดิซึ่งในขณะนั้นมีอายุเพียง 16 ปี นำมาสู่การปฏิรูปบ้านเมืองและการเปลี่ยนยุคสมัยการปกครองมาสู่ยุค “เมจิ” (ยุคแห่งการรู้แจ้ง)

ในระยะแรกการจัดพิธีการหรืองานเลี้ยงแบบตะวันตกในญี่ปุ่นจะมีขึ้นเพียงเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่การทูตหรือผู้นำของประเทศตะวันตกที่พำนักอาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานเลี้ยงแบบตะวันตกก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมา โดยในปี ค.ศ. 1871 รัฐบาลมีการจัดงานเลี้ยงอาหารแบบตะวันตกให้แก่เจ้าหน้าที่ชาวญี่ปุ่นโดยที่ไม่มีชาวต่างชาติเข้าร่วมแม้แต่คนเดียวเป็นครั้งแรก (Cwiertka, 2006, p. 18) การดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นไปโดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมตะวันตกทั้งในเรื่องประเภทของอาหารและมารยาทในการรับประทานอาหารให้แก่ข้าราชการและขุนนางชาวญี่ปุ่น เนื่องจากชนชั้นสูงและข้าราชการของญี่ปุ่นและตะวันตกเริ่มมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กันมากขึ้นในงานพิธีหรือโอกาสต่างๆ จึงทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งที่จะส่งเสริมให้ชนชั้นนำและข้าราชการสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะแบบตะวันตกให้มากยิ่งขึ้น และในช่วงเวลาเดียวกันนี้เองได้มีการตีพิมพ์หนังสือชื่อ “เซโย อิโชคุจู” (Seiyō Ishokujū) (เสื้อผ้า อาหาร และบ้านสไตล์ตะวันตก) ขึ้น แต่งโดยฟุคุซาวา ยูคิจิ ซึ่งถือเป็นหนังสือที่อธิบายถึงควมมีอารยธรรมของตะวันตกเล่มแรกในญี่ปุ่นโดยมีการบรรยายถึงวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติแบบตะวันตกอย่างละเอียดลึกซึ้ง แนะนำผู้อ่านชาวญี่ปุ่นถึงวิธีการรับประทานอาหาร การแต่งกาย และแม้แต่การขับถ่ายตามแบบตะวันตกที่ถูกต้องเหมาะสมเลยทีเดียว (Meech-Pekarik, 1987, p. 65)

ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับในสายตาของชาติตะวันตกของญี่ปุ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความพยายามทำให้เป็นตะวันตกมากขึ้นในทุกๆ รายละเอียดของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1887 ญี่ปุ่นได้ทำสัญญาจ้าง Ottmar von Mohl อดีตขุนนางรับใช้ จักรพรรดินี Augusta และจักรพรรดิ Wilhem แห่งกรุงเบอร์ลินเพื่อให้มาเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับมารยาท ธรรมเนียมปฏิบัติตามแบบฉบับยุโรปให้แก่ข้าราชการในราชสำนักญี่ปุ่นเพื่อทำให้ดูมีความทันสมัยมากขึ้น ในช่วงเวลาที่ Von Mohl เดินทางมาถึงญี่ปุ่นนั้นก็เป็นเวลาเดียวกันกับที่พระราชวังใหม่ในกรุงโตเกียวสร้างเสร็จสมบูรณ์พอดีซึ่งก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยทำให้ภาพพจน์ของราชสำนักญี่ปุ่นอยู่ในมาตรฐานของตะวันตกมากยิ่งขึ้นโดยความพยายามของญี่ปุ่นในการปรับเปลี่ยนประเทศของตนเองนี้เริ่มปรากฏผลในช่วงปี ค.ศ. 1894 ซึ่งสามารถเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงได้จากบันทึกของ Mary Crawford Fraser (1851-1922) ซึ่งได้เล่าถึงบรรยากาศงานเลี้ยงฉลองครบรอบแต่งงาน 25 ปี ของราชวงศ์ญี่ปุ่นคู่หนึ่งซึ่งจัดขึ้น ณ พระราชวังในกรุงโตเกียวโดยเชิญแขกมาร่วมงานกว่า 800 คนไว้ดังนี้

*การจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำเป็นไปอย่างน่าชื่นชม ทั้งอุปกรณ์เครื่องมือ
เครื่องใช้แบบตะวันตก ถ้วยชาม เครื่องเงิน และผ้าลินิน ที่ถูกจัดไว้*

อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย การให้บริการก็สมบูรณ์แบบ มีเด็กเสิร์ฟ 1 คน ต่อจำนวนแขกผู้เข้าร่วมงานทุก ๆ 2 คน และแม้ว่าเด็กเสิร์ฟเหล่านี้ จะมีจำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้รับกวนแขกที่อยู่ในงาน แต่ละคนคอยให้บริการอย่างเจียวๆ ภายใต้อุณหภูมิห้องแบบสี่เหลี่ยมทรงแปดเหลี่ยมตลอดแนว ในขณะที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็อยู่ในชุดสีขาว ประดับด้วยทอง เครื่องเพชร และพลอยต่าง ๆ และผู้ชายก็อยู่ในชุดสูทแบบสากล (Cwiertka, 2006, p. 19)

นอกจากนี้ Ella M. Hart Bennett ผู้เข้าร่วมงานในคืนเดียวกันก็ได้กล่าวถึงพลเอกชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งซึ่งไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้เลยแต่พยายามสร้างความสนุกสนานให้กับเธอโดยการเอาเศษขนมปังมาฉีกให้เป็นรูปสัตว์ รูปทหาร ฯลฯ และในแต่ละเมนูอาหารเขาก็จะขออนุมัติเพิ่มเสมอๆ จนสุดท้ายก็มีเศษขนมปังที่ประกอบขึ้นเป็นรูปต่างๆ เต็มโต๊ะอาหารไปหมด (Cortazzi, 2012, p. 135) จะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษ 1890 แม้ว่าชาวญี่ปุ่นจะยังไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ก็ตามแต่ดูเหมือนว่าชนชั้นนำของญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับวัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาถึงความพยายามในการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกในทุกๆ ด้านของญี่ปุ่นซึ่งกล่าวได้ว่าแตกต่างกับวิถีปฏิบัติของตนเองอย่างสิ้นเชิง ไม่เพียงแต่ด้านรูปแบบลักษณะและรสชาติของอาหารเท่านั้นแต่รวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ในการรับประทานอาหารนั้นยังแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงอีกด้วยแค่การที่ต้องนั่งบนเก้าอี้และใช้ช้อนส้อมหรือมีดก็ถือเป็นเรื่องยากสำหรับชาวญี่ปุ่นที่ไม่คุ้นเคยแล้ว ยังไม่รวมถึงรสชาติของอาหารตะวันตก อาทิเช่น เนย เนื้อวัว หรือไวน์ ซึ่งชาวญี่ปุ่นไม่เคยลิ้มรสมาก่อนเลยในอดีต ยิ่งไปกว่านั้นในงานเลี้ยงแบบตะวันตกจะเน้นให้ผู้เข้าร่วมต้องแต่งกายด้วยชุดฟอรั่มตามแบบตะวันตกด้วยซึ่งนั่นก็ถือเป็นเรื่องใหม่และท้าทายสำหรับชนชั้นสูงของญี่ปุ่นแล้ว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาของวัฒนธรรมอาหารตะวันตกในญี่ปุ่นนั้นมีความหมายมากกว่าแค่การเปลี่ยนแปลงเมนูอาหารเท่านั้น

กล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างๆ ของญี่ปุ่นเพื่อพัฒนาประเทศภายใต้คำขวัญ “บุนเม ไคเซ” (Bunmei Kaika) นั้นได้แบ่งชีวิตของชาวญี่ปุ่นโดยเฉพาะชนชั้นสูงออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนตะวันตกและส่วนญี่ปุ่น (Cwiertka, 2006, p. 20) และด้วยชีวิตวิถีชีวิตของปัญญาชน ชนชั้นสูง และข้าราชการของญี่ปุ่นในสมัยเมจิส่วนใหญ่ยังคงผูกพันอยู่กับส่วนของความเป็นญี่ปุ่นมากกว่าความเป็นตะวันตกจึงเข้าไปผูกอยู่กับการจัดพิธีการต่างๆ ของรัฐมากกว่า ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นการจะแบ่งแยกว่าอะไรคือความเป็นตะวันตกและอะไรคือความเป็นญี่ปุ่นนั้นก็ยังคง

ไม่ชัดเจนนักอย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดความเป็นตะวันตกซึ่งถูกรัฐรับเข้าไปใช้และปฏิบัติก็เริ่มผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติของคนในทุกชนชั้นในสังคมญี่ปุ่นในเวลาต่อมา (Fujitani, 1996, pp. 19-21)

การที่วิถีชีวิตของชนชั้นสูงในญี่ปุ่นต้องสัมผัสกับวัฒนธรรมทั้ง 2 แบบดังกล่าวข้างต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เรียกว่า “วะโชคุ” (อาหารญี่ปุ่น) (Washoku) ขึ้น คำว่า “อาหารญี่ปุ่น” นี้ถูกใช้เพื่อเรียกอาหารท้องถิ่นดั้งเดิมของญี่ปุ่นให้แยกออกจากวัฒนธรรมอาหารตะวันตกที่เรียกว่า “โยโชคุ” (Yoshoku) ซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในประเทศ ประเด็นสำคัญก็คือผลของความพยายามในการรับเอาวัฒนธรรมอาหารตะวันตกโดยเฉพาะการบริโภคเนื้อวัวเข้ามาสู่สังคมญี่ปุ่นในสมัยเมจินี้ส่งผลกระทบมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ในตอนต้นซึ่งรัฐบาลต้องการแสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจและความชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลใหม่ต่อคู่ตรงข้ามทางการเมืองภายในและพยายามที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับในสายตาของชนชั้นสูงของตะวันตกเท่านั้น

ในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 อาหารและเครื่องดื่มของตะวันตกก็เริ่มแพร่กระจายเข้าไปสู่ภาคครัวเรือนของชนชั้นสูงโดยสมบูรณ์ (Lebra, 1995, pp. 187-189) โดยในปี ค.ศ. 1889 Mary Crawford Fraser ได้อธิบายถึงความคุ้นเคยของข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐบาลญี่ปุ่นที่มีต่ออาหารตะวันตกแม้จะไม่สามารถใช้ภาษาตะวันตกได้เลยไว้ดังนี้

การเข้าร่วมงานเลี้ยงเฉลิมฉลองของญี่ปุ่นนั้น ไม่ได้ทำให้เราได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นซักเท่าไร เพราะการจัดงานก็ดำเนินไปในรูปแบบเดียวกันกับงานเลี้ยงหรืองานปาร์ตี้ใน กรุงโรม ปารีส หรือเวียนนา จะต่างกันก็เพียงแต่ การที่เราได้เข้าไปอยู่ในวงล้อมของเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการระดับสูงที่ไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่สามารถพูดภาษาตะวันตกได้... (Cwietka, 2006, p. 21)

อย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้นงานเลี้ยงฉลองแบบตะวันตกนั้นไม่ได้ถูกจัดขึ้นเพียงเพื่อสร้างความประทับใจและทำให้ชาวตะวันตกยอมรับว่าญี่ปุ่นสามารถพัฒนาตัวเองไปสู่ความมีอารยธรรมตามแบบตะวันตกได้แล้วเท่านั้นแต่ยังถูกใช้เพื่อแสดงถึงศักยภาพและความมีอำนาจให้แก่ผู้นำทางการเมืองภายในประเทศโดยอาศัยความพยายามในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้ากับภาพของความเป็นตะวันตกซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นกลุ่มประเทศตะวันตกถือว่ามีอำนาจก้าวหน้าและพัฒนาไปไกลกว่าญี่ปุ่น ดังนั้นชนชั้นนำในญี่ปุ่นที่มีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจ

รู้จักกับวัฒนธรรมตะวันตกก่อนหน้านี้จึงกลายมาเป็นผู้สร้างภาพลักษณ์และผู้นำของยุคสมัยใหม่ยิ่งช่วยตอกย้ำจุดยืนที่เหนือกว่าชนชั้นอื่นๆ ในสังคม โดยตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมาความเชื่อมโยงกับความเป็นตะวันตกโดยเฉพาะเรื่องการรับประทานอาหารตะวันตกเริ่มถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดย่อน ท้นสมัย ความมีชื่อเสียงและเกียรติยศของคนในสังคม แนวคิดดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบอย่างสำคัญที่ทำให้การรับวัฒนธรรมอาหารตะวันตกเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างรวดเร็วในทุกชนชั้นของสังคมญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามการเข้าถึงอาหารตะวันตกของชาวญี่ปุ่นก็แตกต่างกันตามฐานะไป ยกตัวอย่างเช่น ในกลุ่มชนชั้นกลางที่อาศัยในเขตตัวเมืองก็เริ่มหันมาบริโภคเนื้อวัว เบียร์ และขนมปังปิสิตักของตะวันตกเป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ยังเกิดขึ้นในกลุ่มชนชั้นแรงงานซึ่งเริ่มหันมาบริโภคอาหารตะวันตกโดยเฉพาะเนื้อวัวเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้นได้จากความที่เป็นอาหารของชนชั้นสูงหรือคนในเมือง เป็นต้น

ในขณะเดียวกันจักรพรรดิในสมัยเมจิซึ่งเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ประจำชาติก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองและพยายามแสดงให้เห็นถึงการยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศและด้วยความที่พระบิดาของพระจักรพรรดิทรงเป็นผู้ที่ปฏิเสธรัฒนธรรมตะวันตกในทุกๆ ด้านและมีความชิงชังชาวต่างประเทศยิ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้จักรพรรดิเมจิต้องพยายามอย่างมากในการพิสูจน์ให้เห็นว่าญี่ปุ่นพยายามอย่างเต็มที่ที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยโดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามดังกล่าวได้เป็นอย่างดีคือการประกาศสู่สาธารณชนเรื่องการบริโภคเนื้อวัวในพระราชวังรวมไปถึงการเปลี่ยนฉลองพระองค์ของจักรพรรดิเป็นแบบเสื้อหางยาวซึ่งมีตะขอยึดแบบตะวันตกและการเปลี่ยนผมใหม่และเริ่มไว้หนวดเคราแบบชาวตะวันตก เป็นต้น (Keene, 2002, pp. 194-213)

ในศตวรรษที่ 19 ประชาชนทั่วไปในญี่ปุ่นไม่ได้มีความรู้ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาติหรือภาพลักษณ์ของจักรพรรดิในฐานะสัญลักษณ์ของประเทศที่ชัดเจน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่างๆ ก็แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่หรือท้องถิ่นโดยไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นการจัดพิธีการเฉลิมฉลองต่างๆ ของพระราชวังจึงกลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญที่รัฐบาลจะใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการหลอมรวมคนในชาติและสร้างให้กลายเป็นพลเมืองยุคใหม่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิ (Fujitani, 1996, p. 4) ซึ่งการบริโภคเนื้อวัวถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการดังกล่าว

3. บทสรุป

การปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจินั้น ไม่ใช่เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคอาหารธรรมดาๆ เท่านั้น หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภคที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับอิทธิพลของต่างประเทศกับความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ของประเทศญี่ปุ่นตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นเชิงอำนาจของผู้ที่บริโภคหรือผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อวัวอย่างมีนัยสำคัญ

การปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจินั้นเป็นไปตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีความเกี่ยวพันที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายในที่ประสานกันและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคม

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญได้แก่การแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ลัทธิจักรวรรดินิยมได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในทวีปเอเชีย โดยประเทศตะวันตกประเทศแรกที่สามารถเข้ามายังประเทศญี่ปุ่นได้ก็คือ สหรัฐอเมริกา โดยในปีค.ศ. 1853 กองทัพเรืออเมริกันนำโดยนายพลแมทธิว เพอร์รี ได้เดินทางมาปิดอ่าวที่เมืองเอโดะเพื่อขอทำสนธิสัญญาทางการค้าโดยในขณะนั้นสหรัฐอเมริกามีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเหนือกว่าญี่ปุ่นมาก ประกอบกับความแตกแยกวุ่นวายทางการเมืองในญี่ปุ่น ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงต้องยอมทำสนธิสัญญา คะนะงะวะ (Kanagawa Treaty) กับสหรัฐอเมริกาหลังจากนั้นไม่นานประเทศตะวันตกอีกหลายประเทศอาทิเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ก็เริ่มเข้ามาขอทำสนธิสัญญาเช่นเดียวกัน

เมื่อชาวตะวันตกได้เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยตามเมืองท่าของญี่ปุ่นก็ได้นำเข้าวัฒนธรรมการบริโภคของตนเองมาใช้ด้วยจึงเริ่มมีการนำเข้าเนื้อสัตว์จากต่างประเทศเข้ามารับประทานบริโภคในญี่ปุ่นทำให้คนญี่ปุ่นเริ่มมีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกอย่างใกล้ชิดมากขึ้น กล่าวได้ว่าการเข้ามาของชาติตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวในประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

อิทธิพลของปัจจัยภายนอกนี้ได้ส่งผลสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายในสังคมญี่ปุ่นสามประการที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัว ประการแรก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกประเทศคือการขยายอำนาจและล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงประเทศให้มี

ความทันสมัย มีอารยะเพื่อไม่ให้ตกอยู่ใต้อาณานิคมของชาติตะวันตกซึ่งก็นำไปสู่การรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติตะวันตกซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของตนเองที่ล้าหลังหรือมลาย นันรวมไปถึงการยกเลิกการห้ามไม่ให้บริโภคเนื้อวัวด้วย

การเปลี่ยนรูปร่างสู่รัฐสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดการจัดความสัมพันธ์ลักษณะใหม่ระหว่างรัฐกับผู้อยู่ใต้อาณาจักรส่งผลทำให้เกิดการสร้าง “พลเมือง” ขึ้นนี้ คำศัพท์ญี่ปุ่นที่แทนความหมาย “พลเมือง” ใหม่ขึ้นคือคำว่า “มินโซกุ” (Minzoku) พร้อมกับการสร้างคำที่หมายถึง “ชาติ” ขึ้นมาได้แก่คำว่า “โคะคุมิน” (Kokumin) กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจเช่นนี้จึงทำให้เปิดโอกาสให้แก่การเคลื่อนไหวของปัญญาชนได้อย่างมีพลังในเรื่องต่างๆ

ประการที่สองได้แก่ การเคลื่อนไหวของกลุ่มปัญญาชนซึ่งถือเป็นแรงผลักดันจากภายในประเทศของตนเองที่ต้องการให้ประเทศชาติและประชาชนกลายเป็นผู้ที่มีความอารยะ (Civilization) ซึ่งก็รวมถึงการกลับมารณรงค์ให้คนหันมาบริโภคเนื้อวัวซึ่งนับเป็นการก้าวพ้นออกจากวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของญี่ปุ่นมีมาตั้งแต่สมัยเอโดะด้วย

ประการสุดท้าย ได้แก่ การเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกของจักรพรรดิเมจิซึ่งก็ถือเป็นแรงผลักดันจากภายในประเทศภายใต้ความพยายามในการรวมศูนย์ฯ อำนาจคืนจากไคเมียว ซึ่งปกครองตนเองอย่างเป็นอิสระมาตั้งแต่สมัยเอโดะนั้น จักรพรรดิเมจิจำเป็นต้องแสดงให้ประชาชนเห็นถึงความเป็นผู้นำที่เป็นผู้มีอารยะตามแบบตะวันตกซึ่งจะนำพาประเทศให้พัฒนาและไม่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของชาติตะวันตกได้ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ก็คือประกาศยอมรับการบริโภคเนื้อวัวและหันกลับมาส่งเสริมคนในชาติหันมาบริโภคซึ่งเป็นการแสดงออกว่าญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองไปสู่ความมีอารยะตามแนวคิดของชาติตะวันตกได้และอีกนัยหนึ่งยังเป็นการแสดงอำนาจของสถาบันกษัตริย์ให้คนในชาติเห็นไปด้วยพร้อมกัน

ปัจจัยสำคัญดังกล่าวนี้ ทั้งจากภายนอกและปัจจัยภายในประเทศได้ประสานเชื่อมโยง (linkage) จนทำให้เกิดแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการบริโภคเนื้อวัวขึ้นในประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิและส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นอย่างสำคัญ

บรรณานุกรม

- Andressen, C. (2002). *A Short History of Japan From Samurai to Sony*. Crows Nest NSW: South Wind Productions.
- Cortazzi, H. (2012). *Victorians in Japan*. London: Bloomsbury Publishing plc.
- Cwierka, K. J. (2006). *Modern Japanese Cuisine: Food, Power and National Identity*. London: Reaktion Books Ltd.
- Finlay, M. R. (1995). Early marketing of the theory of nutrition: the science and culture of Liebig's extract of meat. *The Science and Culture of Nutrition*, p. 48.
- Finlay, M. R. (1995). Early Marketing of the Theory of Nutrition: The Science and Culture of Liebig's Extract of Meat. *The Science and Culture of Nutrition*, p. 48.
- Fujitani, T. (1996). *Splendid Monarchy*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Gordon, A. (2003). *A Modern History of Japan From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press.
- Ishige, N. (2014). *The History and Culture of Japanese Food*. New York: Routledge.
- Keene, D. (1956). *Modern Japanese Literature: An Anthology*. New York.
- Keene, D. (2002). *Emperor of Japan Meiji and His World, 1852- 1912*. New York: Columbia University Press.
- Lebra, T. S. (1995). *Above the Clouds*. Berkeley Los Angeles London: University of California Press.
- Library of Congress, W. (2016, January 28). Retrieved from Encyclopedia Britannica: <https://global.britannica.com/biography/Meiji>

- Meech-Pekarik, J. (1987). *The World of the Meiji Print: Impressions of a New Civilization*. Newyork and Tokyo: Weatherhill.
- Mertz, J. P. (2003). *Novel Japan: spaces of nationhood in early Meiji narrative, 1870-88*. Ann Arbor, Michigan: U of M Center For Japanese Studies.
- Mowat, P. (2009). Meat and Modernity: Changing Perceptions of Beef in the Making of Modern Japan. *Cross-sections, The Bruce Hall Academic Journal*.
- Nishijima, G. W. (1997). Japanese Buddhism and the Meiji Restoration. *The American Academy of Religion & Society of Biblical Literature* (p. 15). San Francisco, California: Windbell Publications Ltd.
- Potteau, J. - P. (2016, January 28). Retrieved from PittRivers Museum: <http://www.prmprints.com/image/794860/fukuzawa-yukichi>
- Reitan, R. M. (2009). *Making a Moral Society: Ethics and the State in Meiji Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Sundberg, S. (2014-2016). Retrieved from Old Tokyo Vintage Japanese Postcard Museum: <http://www.oldtokyo.com/tsukiji-foreign-settlement-c-1900/>
- Yukiji, F. (1973, January). *An Outline of a Theory of Civilization*. (D. A. Hurst, Trans.) Tokyo: Sophia University Press.
- สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. (2551). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.